
COM S'EXPRESSA LA POSSESSIÓ EN L'ATLES LINGÜÍSTIC DEL DOMINI CATALÀ

LÍDIA PONS I GRIERA
lidia.pons@ub.edu
Universitat de Barcelona

Resum: Presentació, anàlisi i interpretació d'una part dels materials sobre l'expressió de la possessió que figuren en l'*Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)*, obra enfocada des de la perspectiva de la variació dialectal. Aquests materials són les respostes als enunciats *Men, Meva; Teu, Teva; Seu, Seva; Nostre, Nostra; Vostre, Vostra; Llur* (cosa posseïda masculina), *Llur* (cosa posseïda femenina).

Tot i algunes referències a qüestions dialectals, no és un estudi sobre dialectologia, sinó que presenta algunes consideracions sobre la naturalesa de diferents estructures que expressen la possessió, amb la finalitat de contribuir a la descripció general del català. Concretament, el treball se centra: a) en el comentari de les formes d'expressar la possessió que, segons les dades de l'atles, usen els parlants del català; b) en la interpretació de les respostes per a cada persona gramatical d'acord amb la teoria lingüística sobre la naturalesa específica de cada persona; c) en la connexió entre la naturalesa de cada persona gramatical i el procediment de referenciar la possessió que es desprèn de les dades.

Paraules clau: lingüística descriptiva, català, morfologia, possessius, referència

Abstract: Presentation, analysis and interpretation of some of the materials in the *Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)* referring to ways of expressing possession. The atlas is written from the perspective of dialectal variation. The materials refer to the terms *Men, Meva; Teu, Teva; Seu, Seva; Nostre, Nostra; Vostre, Vostra; Llur* (masculine object possessed), *Llur* (feminine object possessed).

Despite the occasional references to dialectal issues, this is not a study on dialectology; rather, it discusses the nature of various structures that express possession in order to contribute to a general description of Catalan. Specifically, the work comprises: a) a commentary on the ways of expressing possession used by Catalan-speakers, as recorded in the data in the atlas; b) an interpretation of the terms used for each grammatical person, according to the linguistic theory of the specific nature of each person; c) the establishment of a connection between the nature of each grammatical person and the procedure for referring to possession, according to the data.

Keywords: descriptive linguistics, Catalan, morphology, possessives, reference

1. INTRODUCCIÓ

1.1. PRESENTACIÓ GENERAL

Aquesta conferència té com a objectiu presentar, analitzar i interpretar una part dels materials sobre els possessius que figuren en l'*Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)*, un projecte de recerca enfocad des de la perspectiva de la variació dialectal en el qual col·laboro des que era estudiant.

En relació amb els materials, i d'acord amb les característiques d'aquest projecte, cal tenir en compte que es van obtenir per l'aplicació, fonamentalment entre els anys 1964 i 1978, d'un qüestionari de gairebé 2.500 preguntes a 473 informants de 190 localitats de tot el domini lingüístic del català. El qüestionari era fonamentalment sobre el lèxic de la vida patrimonial, però tenia una part més breu sobre morfologia i sobre sintaxi. D'acord amb els estàndards de la dialectologia convencional de l'època, i per tal de reflectir una parla genuïna i poc contaminada, procuràvem trobar com a informants persones adultes, homes o dones, principalment de la primera generació, que fossin originaris de la localitat, que haguessin viatjat poc i amb estudis primaris o sense estudis, però desperts i amb intel·ligència natural. Pel que fa a la distribució territorial, totes les comarques de parla catalana hi són representades; les localitats estaven fixades prèviament, n'hi havia de grans –totes les capitals de província–, de mida mitjana i també localitats molt petites; en alguns casos, però, i per diferents tipus de contingències, els enquestadors havíem de canviar cap a alguna localitat veïna. Les dades que presento i analitzo són les que consten en la base de dades d'aquest atlas i, per tant, com en qualsevol treball basat en corpus, tenen les limitacions inherents a les característiques del corpus¹.

Tot i partir de materials sobre variació dialectal, no presento un estudi sobre dialectologia; no tracto de fer una caracterització dels sistemes dialectals o de la distribució geogràfica de les formes obtingudes –que no vol dir que no en parli–, sinó més aviat de fer una sèrie de consideracions sobre la naturalesa –i ocasionalment sobre la freqüència– de les diferents formes, que pugui contribuir a la descripció general del català. Més en concret, penso centrar-me: a) en el comentari de les diferents maneres d'expressar la possessió que, segons les dades obtingudes, usen els parlants del català; b) en la interpretació de les respostes corresponents a cada persona gramatical d'acord amb la teoria lingüística sobre la naturalesa específica de cada persona; c) en la connexió entre la naturalesa de cada persona gramatical i el procediment de referenciar la possessió que es desprèn de les dades.

1.2. MATERIALS ANALITZATS

Els materials que analitzo són totes les respostes obtingudes per als enunciats *Meu, Meva; Teu, Teva; Seu, Seva; Nostre* (cosa posseïda masculina), *Nostra* (cosa posseïda femenina); *Vostre* (cosa posseïda masculina), *Vostra* (cosa posseïda femenina); *Llur* (cosa posseïda masculina), *Llur* (cosa posseïda femenina). En les enquestes no es preguntava pel plural d'aquestes dotze formes. Corresponen al capítol 18. *Morfologia no verbal* i s'han publicat en el volum VIII de l'ALDC. En la publicació les dades d'aquests enunciats no tenen una presentació homogènia, perquè, en funció de la quantitat de respostes diferents, uns enunciats les presenten en forma de llista i altres en forma de mapa².

En el mateix volum de l'ALDC figuren també les respostes dels enunciats *Mon pare, Ma mare, Ton pare, Ta mare, Ton germà, Ton oncle, Ta tia*, que pertanyen també al capítol 18, sobre morfologia no verbal; en aquest treball, però, no m'hi referiré³.

¹ Agraïxo a Núria Jolis i a Montserrat Roma la col·laboració en els aspectes tècnics.

² ALDC, vol. VIII: *Meu* llista L 113; *Meva* mapa 1927; *Teu* llista L 114; *Teva* mapa 1928; *Seu* mapa 1926; *Seva* mapa 1929; *Nostre* mapa 1930; *Nostra* mapa 1933; *Vostre* mapa 1931; *Vostra* mapa 1934; *Llur* (cosa posseïda masculina) mapa 1932; *Llur* (cosa posseïda femenina) mapa 1935.

³ Aquests enunciats corresponen, respectivament, als mapes 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941 i 1942 de l'obra.

2. LA POSSESIÓ I ELS POSSESIUS

2.1. LA POSSESIÓ

Alguns models gramaticals relacionen la possessió amb la categoria gramatical de cas, especialment amb el genitiu, i, per tant, la vinculen amb els noms, els adjectius i els pronoms, fins al punt que les gramàtiques solen anomenar «possessiu» el genitiu de l'anglès⁴.

La possessió és un valor gramatical bàsic que es manifesta plenament en les primeres frases de dues paraules que els infants comencen a produir cap als 18 mesos. Tal com expliquen els psicolingüistes⁵, en aquesta edat comença a aparèixer un sistema estructurat, amb dues classes de paraules: una classe reduïda, relativament tancada i estable, que és d'expansió lenta, formada per les anomenades «paraules pivot» o també «paraules operadores»; i una segona classe, oberta, nombrosa i d'expansió ràpida, que comprèn la resta del vocabulari. Les paraules pivot o operadores reben aquests noms perquè fan d'eix o base on s'afegeixen les de l'altra classe; formen «estructures pivot», amb una paraula de cada classe; i, a més, no solen funcionar com a mot frase. En aquest sistema amb dues categories de paraules, l'ordre sintagmàtic, sigui quin sigui, és també un valor estructural fix a l'hora de combinar els mots de les dues classes.

D. I. Slobin (1974 [1971]: 62-63) va presentar i exemplificar amb llengües indoeuropees i no indoeuropees set funcions bàsiques diferents de les paraules pivot en frases de dues paraules, i una d'aquestes funcions és la indicació de la possessió⁶. Per això, es pot considerar que la possessió és un valor que des de la infància queda integrat en el sistema gramatical de la majoria de les llengües.

Incidint també en l'aspecte psicolingüístic, D. Maingueneau i V. Salvador (1995: 16) assenyalen que la publicitat dona prou «indicis que el valor de possessió opera fàcilment en la consciència lingüística del parlant més enllà de la denominació d'una estructura gramatical»⁷.

Les gramàtiques del català no solen tractar, però, la possessió com a concepte, i potser tampoc és aquesta la funció d'una gramàtica. El que trobem, en general, són definicions genèriques que assenyalen que els possessius «expressen relació de possessió, dependència o pertinença». I, o bé se sol establir un encaix entre la funció sintàctica i la semàntica: «La funció dels possessius és coadjuvar amb l'article en la identificació del referent de SN atribuint-li una relació de possessió, dependència o pertinença» (J. M. Brucart 2002: 1496)⁸. O bé es passa directament a la manera com es manifesta

⁴ Alguns exemples: O. Jespersen (1975 [1934]: 198-199): «Cuando por el significado del verbo el sujeto es una persona y puede llevar una persona como complemento, el genitivo o posesivo se coloca...» [...] «...el genitivo o posesivo se entiende en su sentido objetivo cuando...». D. Cristal (1997: 93): «Cases may have several functions. The English genitive is sometimes called the 'possessive', but it can express other meanings than possession».

⁵ Segueixo l'exposició de D. I. Slobin (1974 [1971]: 58-64) que en el capítol 3 «El desarrollo del lenguaje en el niño», i dins l'apartat «El desarrollo de la gramática», té un punt dedicat a «Emisiones de dos palabras»; com en la resta del treball, a més de les aportacions pròpies, en general referides a l'anglès, Slobin reporta punts de vista d'altres investigadors en relació amb l'anglès i amb moltes altres llengües.

⁶ Les set funcions que indica D. I. Slobin en les frases de dues paraules són: localitzar, demanar-voler, negar, explicar un esdeveniment o situació, indicar la possessió, modificar-qualificar i preguntar.

⁷ «... el fet que la publicitat emfasitze l'ús dels possessius de segona persona per afalagar el client (*Mime vostè els seus cabells amb la loció X*), o que moltes dones conscienciades refusen el possessiu *la meua dona* amb eslògans com *Jo sóc meua només*, són indicis que el valor de possessió opera fàcilment en la consciència lingüística del parlant més enllà de la denominació d'una estructura gramatical» (D. Maingueneau, V. Salvador 1995: 16).

⁸ Encara és més senzilla l'explicació del *Diccionari de lingüística* (J. Tuson 2000: 275) en la definició de *possessiu*, article redactat per Valeria Salcioli: «Adjectiu o pronom que expressa relació de possessió entre una persona i la "cosa" determinada (en el cas de l'adjectiu) o substituïda (en el cas del pronom)».

gramaticalment la possessió, sense entrar en l'explicació del concepte: «Hi ha diverses vies per a expressar les relacions de possessió, pertinença o dependència entre dos elements...» (GIEC 2016: 607).

2. 2. L'EXPRESSIÓ GRAMATICAL DE LA POSSESIÓ

En les llengües la idea de possessió es pot expressar de diverses maneres; per exemple, amb la categoria gramatical de cas; en forma de sintagma preposicional dependent d'un nom; amb mots específics, els possessius, normalment vinculats a la persona gramatical i que, en una llengua com el català, poden pertànyer a la categoria de determinant, d'adjectiu o de pronom; amb diferents usos dels clítics de datiu; amb verbs que indiquen possessió, com *tenir*, *posseir*, etc.

En el cas del català, J. I. Hualde va descriure –diria que per primera vegada– de manera simple, però força exhaustiva, els procediments gramaticals que expressen la possessió⁹.

B. Comrie (1989 [1981]: 52-53) parlant dels paràmetres tipològics que s'han usat en la classificació morfològica de les llengües, i a propòsit del sintagma nominal, exemplifica amb les maneres d'expressar la possessió la distinció tipològica entre llengües amb el nucli marcat i llengües amb el complement marcat en els sintagmes equivalents a *la casa de l'home*. Fa veure la diferència entre l'hongarès, que té la marca en el nom nuclear 'casa', i, per tant, en la cosa posseïda; l'anglès, que posa la marca en el nom complement 'home' i, per tant, marca el posseïdor; el turc, que té simultàniament marca en tots dos elements; i l'haruai –llengua de Papua, Nova Guinea– que ordena 'home' + 'casa' i no necessita cap marca en la construcció equivalent¹⁰. El mateix autor fa veure com les condicions semàntiques dels elements poden condicionar o afavorir un procediment morfològic determinat: en l'explicació del concepte *animacy*, és a dir la jerarquia de trets semàntics que va des d'«inanimat» fins a «humà», assenyalant el cas del yidiny –llengua aborigen d'Austràlia de la família pama-nyungan–, que, tenint dues possibilitats de construcció possessiva amb SN, una amb el posseïdor en genitiu 'de mi el cap' i l'altra només posant el posseïdor en aposició amb el nucli del sintagma nominal 'cap, jo', l'ús del genitiu és de molt la forma preferida quan el posseïdor té el tret més elevat de la jerarquia¹¹.

⁹ J. I. Hualde 1992: 214-216. Prescindint de les traduccions dels exemples a l'anglès i d'algunes especificacions, la seva classificació és: 1. «Possession can be expressed with de verb *tenir* and semantically similar verbs: *tinc un llibre*». 2. «Possession can also be expressed by means of possessive adjectives or the preposition *de* plus a noun phrase: *és el meu llibre / el llibre d'en Joam*». 3. «Possessive adjectives can also be used pronominally, in which case they need not be preceded by an article: *el llibre és meu*». 4. «If the article is employed with a possessive not accompanied by a noun, a contrastive reading is obtained: *aquest llibre és el meu (i no pas aquell)*». 5. «Possession of a direct object can also be expressed by means of a dative clitic: *m'han robat el cotxe*». 6. «The possessor of certain other arguments can also be expressed with a dative clitic: *l'han fet un forat a la paret*». 7. «If the verb carries the reflexive clitic *se*, the possessor of the subject can also be indicated with a dative clitic: *se'n va morir l'avi; el fill se'n va anar a Amèrica*». 8. «Nevertheless, these sentences are not totally synonymous with the following corresponding sentences where possessive adjectives are used: *el nostre avi es va morir; el seu fill se'n va anar a Amèrica*. The difference is that use of the dative clitic implies that the possessor is affected by the event».

¹⁰ B. Comrie (1989 [1981]: 52-53) dona els exemples següents: hongarès *az ember ház-a* 'the man house-his'; anglès *the man's house*; turc *adam-in ev-i* 'man-GENITIVE house-his'; haruai *nöbö ram* 'man house'.

¹¹ B. Comrie 1989 [1981]: 16: «Of two possessive constructions, one placing the possessor in the genitive (e.g. *ηad'in dungu* 'my head') and the other simply placing de possessor in apposition to (in the same case as) the head noun phrase (e.g. *ηayu dungu* 'my head', literally 'I head'), either can in principle be used with any kind of possessor noun phrase, but in fact the genitive is more likely the higher in animacy the possessor is».

2. 3. LES DUES PERSPECTIVES DE LA POSSESIÓ

A partir dels exemples anteriors de B. Comrie es pot deduir, d'entrada, que a l'hora d'expressar la possessió cal distingir sempre les dues perspectives, la del posseïdor i la de la cosa posseïda. Els exemples, però, donen més informació: a) primer, la indicació morfològica pot aparèixer en la forma de l'un o de l'altre dels dos elements lèxics que indiquen cada perspectiva, en tots dos, o, simplement, l'ordre dels dos elements fa la funció gramatical; b) segon, les característiques semàntiques inherents a l'element lèxic que representa l'una o l'altra de les dues perspectives pot condicionar el procediment morfològic.

Si ens centrem en els estudis sobre el català, trobem referències explícites a les dues perspectives, a la manera com es manifesten gramaticalment o a les condicions semàntiques dels elements que les representen. Poso només dos exemples:

1. En la *GIEC* (2016: 607) la presentació de les dues perspectives va lligada també a les fórmules gramaticals usades pel català:

Hi ha diverses vies per a expressar les relacions de possessió, pertinença o dependència entre dos elements, el posseït i el posseïdor, com ara la preposició *de* (*el gos de la Natàlia*), la preposició *amb* (*una casa amb dos balcons*), els predicats *tenir*, *posseir*, *pertànyer*, *haver-hi*, etc., els possessius (*mon*, *ton*, etc.; *sen*, *vostres*, etc.) i, encara, els pronoms febles de datiu i *en*¹².

2. D. Maingueneau i V. Salvador (1995: 16) parlen de les dues perspectives i fan èmfasi en les condicions semàntiques:

Els pronoms possessius [...] associen una represa o anàfora pronominal a una relació del tipus *el meu* / *el teu* / *el nostre* / *el vostre* + Nom: *el teu* equival a "el N que és teu" o bé a "l'acció que tu fas". Bé que aquest conjunt de pronoms conté deíctics de persona (*el meu*, per exemple, conté un *jo*), tanmateix remetent també a la no-persona: *el meu* designa un objecte del qual jo parlo.

En la citació, *jo* o *tu* són els posseïdors; i N (o Nom) és la no-persona posseïda, que, com diuen els autors, pot correspondre a qualsevol objecte del món, «humans, inanimats, abstractes...».

2. 4. LES FORMES CONVENCIONALS DELS POSSESIUS EN CATALÀ

El sistema convencional dels possessius del català es caracteritza, com en altres llengües romàniques, perquè sintetitza en un sol mot informació sobre les dues perspectives, la del posseïdor i la de la cosa posseïda. Pel que fa al posseïdor, distingeix amb formes lèxiques diferents les tres persones gramaticals (*meu*, *teu*, *seu*) i la variació del nombre de posseïdors (*meu*, *nostre*). Pel que fa a la cosa posseïda, distingeix amb formes de flexió externa el gènere, masculí o femení (*meu*, *meva*), i el nombre, singular o plural, atribuïts a la cosa posseïda (*meu*, *meus*). Aquesta caracterització dona, doncs, sis formes lèxiques diferents –*meu*, *teu*, *seu*, *nostre*, *vostre*, *llur*–, que representen qualitats gramaticals del posseïdor, i, en principi, quatre possibilitats de flexió per a cada forma lèxica, que representen qualitats gramaticals de la cosa posseïda (*meu*, *meva*, *meus*, *meves*). Cal avançar d'entrada, però, que *llur* només té flexió de gènere en una zona geogràfica molt delimitada.

¹² La *GIEC* (2016: 682-684; 618 i 700-702) fa una anàlisi aprofundida de la possessió expressada per un pronom de datiu i també pel pronom *en*; a més, especifica els trets semàntics (animat / inanimat, humà / no humà) dels antecedents i dels sintagmes substituïts que restringeixen o condicionen la gramaticalització de la possessió a través d'unes formes o unes altres.

P. Fabra (1968 [1956]: 30) situa els possessius en el capítol dels adjectius pronominals i explica: «El adjectius dits *possessius* (que podríem anomenar també *personals*) són: *meu* [...]; *teu* [...]; *seu* [...]; *nostre* [...]; *vostre* [...]; *llur* [...]», especificant a continuació de cada mot les altres tres formes de flexió corresponents, llevat de *llur*, que, per a Fabra, només té flexió de nombre. Per bé que explica que «la funció essencial dels adjectius dits *pronominals* és d'introduir en la frase el nom al qual s'anteposen tot expressant una idea de nombre, de quantitat, d'identitat, etc.», presenta l'enumeració dels possessius seguida d'exemples que indiquen altres possibilitats sintàctiques (*La nostra casa és més gran que la vostra, Aquest llibre i el meu*). En el paràgraf següent especifica la funció i les formes dels tres possessius àtons: «Davant del nom, en lloc de *el meu, el teu, el seu*, poden emprar-se els possessius inaccentuats: *mon* [...]; *ton* [...]; *son* [...]», especificant també a continuació de cada mot les altres tres formes de flexió. Fabra també inclou les formes *meua, teua, seua*.

Basant-se en les propietats sintàctiques i semàntiques, la *GIEC* (2016) valora els possessius —també els demostratius, els quantificadors, els relatius i altres— com a mots que pertanyen a categories lèxiques transversals i els considera una classe especial de pronoms personals:

Un altre cas de categoria transversal¹³ és la dels possessius. Com s'ha indicat, els possessius àtons poden classificar-se juntament amb els articles i els demostratius en la classe dels determinants, però no així els tòpics (*meu, teu, nostre*), que no ocupen, en general, la mateixa posició sintàctica que aquells. Tots els possessius, però, comparteixen amb el pronoms personals (*jo, mi, nosaltres, li*) la particularitat d'expressar persona (*meu* 'de mi', *nostre* 'de nosaltres') i, per això, poden ser considerats una classe especial de pronoms personals. (*GIEC* 2016: 132)

A propòsit de les formes convencionals, com en el cas de Fabra, les gramàtiques del català i també la *GIEC* solen tractar de bon començament la distinció entre possessius àtons i possessius tòpics. Vegem-ne tres exemples:

1. «La llengua disposa de dues sèries d'elements: els possessius àtons o febles, molt usuals antigament, però que avui han quedat reduïts a contextos molt limitats (*mon pare*), i els possessius tòpics o forts, que presenten un ús més general i productiu (*el meu pare*)» (*GIEC* 2016: 607).

2. A la *GCC*, J. Colomina (2002: 551-553) presenta en quadres diferents les formes tòniques i les àtones. Classifica les tòniques segons: a) un o més d'un posseïdor; b) la persona; i c) el gènere i el nombre de la cosa posseïda. Com a resultat, dona les formes següents: *meu, meua/meua, meus, meves/meves; teu, teua/teua, teus, teves/teves; seu, seva/seua, seus, seves/seves; nostre, nostra, nostres; vostre, vostra, vostres; seu/llur, seva/seua/llur, seus/llurs, seves/seves/llurs*; també fa notar que, excepte *llur(s)*, totes les altres formes «s'usen amb l'article definit al davant en les formes pronominals». Pel que fa a les formes àtones, explica que les úniques que conserven una certa vitalitat són les referides a un sol posseïdor i, com a conseqüència, les classifica en funció de: a) la persona, i b) el gènere i nombre de la cosa posseïda; com Fabra, dona les formes: *mon, ma, mos, mes; ton, ta, tos, tes; son, sa, sos, ses*.

3. J. M. Brucart (2002: 1497-1498) explica que «els possessius del català deriven dels llatins i s'articulen en dos paradigmes diferents: un de formes tòniques, que és d'ús general, i un altre de formes àtones, que sempre ha estat menys productiu i que avui dia és residual, ja que només es conserva en esquemes fixos». Pel que fa al quadre general de les formes tòniques, i respecte de la classificació de Colomina, J. M. Brucart (2002: 1500) elimina la forma *llur*, que tracta a part i de manera específica perquè considera que té un comportament que «divergeix de la resta dels possessius tòpics i s'assimila més aviat al dels

¹³ La *GIEC* (2016: 131) explica així el concepte de categoria transversal: «L'existència de propietats semàntiques i sintàctiques en mots de categories diferents permet establir altres categories transversals o creuades, és a dir, classes integrades per unitats lèxiques que pertanyen a categories diferents, però que tenen en comú determinades propietats sintàctiques i semàntiques».

àtons». Respecte de les formes àtones, la classificació discrepa de la de Colomina perquè, tot i que contempla les mateixes formes, classifica com d'un sol posseïdor les de primera i segona persona i com de més d'un posseïdor les de la tercera persona.

En realitat, i pel que fa a les formes dels possessius àtons de tercera persona, cap de les dues classificacions de la *GCC* és prou precisa, perquè les formes àtones de tercera persona es poden usar per a un sol posseïdor, però també per a més d'un posseïdor: *son pare* pot equivaldre a 'pare d'ell' /'~ d'ella' i també a 'pare d'ells'/'~ d'elles' i *ses germanes* a 'germanes d'ell'/'~ d'ella' i també a 'germanes d'ells'/'~ d'elles'; en aquest aspecte, la *GIEC* (2016: 608) sí que aporta la informació precisa: «...únicament els possessius àtons de tercera persona poden fer referència a més d'un posseïdor».

Pel que fa a la classificació dels possessius tònicos, la *GIEC* (2016: 609) assenyala que tenen un paradigma complet, amb «formes referides a les tres persones del singular (les referides a un únic posseïdor) i a les tres del plural (les referides a diversos posseïdors)», les presenta en un quadre, que en les formes de femení, singular i plural, contempla les variants *meua/meva*, *teues/teves*, etc., però, com en el cas de Brucart, l'esquema no inclou la forma *llur*, que tracta en un paràgraf específic (16.5.2.3).

3. CARACTERITZACIÓ SINTÀCTICA DELS POSSESIUS DE L'*ALDC*

3.1. LA FUNCIÓ GRAMATICAL DELS POSSESIUS EN L'*ALDC*

De manera més o menys implícita, seguint les classificacions de les gramàtiques de Fabra i de Badia (1962: 219-223), en el qüestionari que portava cada enquestador es reflectia una distinció entre les formes àtones, amb valor de determinant, i les tòniques, amb un ús general com a adjectiu, amb valor d'atribut:

1. Pel que fa a les formes àtones, l'enquestador preguntava de manera que, a més del possessiu, sortís el nom que determinava: es proposava a l'informant el nom indicador de parentiu –*pare*, *mare*, *germà*, *oncle*, *tia*– i, a partir d'una frase del tipus *Això ho ha fet [...] pare*, s'assenyalava l'informant o l'enquestador, perquè respongués *mon*, *ton*, o les formes corresponents, referides al nom de parentiu proposat.

2. Pel que fa a les formes tòniques, la pregunta es formulava generalment de manera que el possessiu hi sortia sense article, com un adjectiu i amb la funció d'atribut d'una oració copulativa de caracterització, que assignava al subjecte una propietat inherent estable vinculada amb la possessió¹⁴; es preguntava *Aquest llibre / jersei / mocador és [...]*; *Aquesta cadira / camisa / llibreta és [...]*, seguit d'un gest que indicava el posseïdor o posseïdors –l'informant, l'enquestador, una tercera persona, etc.–, de manera que s'esperava que l'informador respongués amb un possessiu. Cal tenir en compte, per tant, que amb aquest procediment d'enquesta, que usàvem com a mètode principal, no només els possessius corresponents a la primera i a la segona persona tenen valor d'íctic¹⁵, sinó que també en

¹⁴ *GIEC*, 2016: «Notem, a més, que, tal com passa amb els complements introduïts per *de*, els possessius assumeixen altres funcions diferents de la de complement del nom; concretament, poden funcionar com a atribut en una copulativa de caracterització (*El llibre és seu* o *El llibre és d'ella*), com a predicatiu obligatori (*La consideren seva, aquesta terra*), com a complement de certes preposicions tòniques o locucions prepositives (*darrere seu* o *darrere d'ella*) i, més esporàdicament, com a complement adjunt que expressa l'agent (*Això és fet seu* o *Això és fet de l'avi*)» (610); «Semànticament, les oracions copulatives de caracterització tant poden assignar al subjecte una propietat inherent (o estable) com un estat contingent (o circumstancial). Quan diem *Aquesta taula és petita*, atribuïm a *aquesta taula* una propietat inherent; i, quan diem *Aquesta nena està marejada*, indiquem l'estat transitori en què es troba el subjecte» (862); «La funció d'atribut pot ser realitzada per un sintagma adjectival (*Aquest llibre és molt bo*), però també per altres categories [...] *L'americana és de xeviot* [...] (sintagma preposicional)» (862).

¹⁵ C. Hockett (1966 [1963]: 21): «Among the deictic elements of every Language is one that denotes the speaker and one that denotes the addressee. The first and second person singular pronouns are universal. There seems to be no

tenen els de tercera persona; amb un gest que assenyalava un o més individus d'un context immediat, l'enquestador els vinculava a un moment del discurs, de manera que no hi havia correferent que impliqués una funció anafòrica. Un altre aspecte que deriva del procediment d'enquesta és que, contravenint la consideració general de la tercera persona com a «no-persona»¹⁶, els posseïdors dels possessius tòncics de l'ALDC sempre tenen com a referent una persona.

3.2. LES RESPOSTES QUE FIGUREN A L'ALDC REFERIDES ALS POSSESIUS TÒNICS

En els apartats que venen a continuació presento i comento les diferents respostes que figuren a l'ALDC referides als possessius tòncics i que, en principi i d'acord amb la manera com en general s'interrogava els informants, corresponen a una funció d'atribut. Es tracta de veure, no només la relació de formes amb què s'expressa la possessió segons la persona, sinó, especialment, de veure com les respostes per a cada persona reflecteixen, parafrasejant allò que deia É. Benveniste¹⁷, quines relacions comparteixen les diferents persones gramaticals i també de quina manera cada persona s'oposa al conjunt de les altres i en què es fonamenta la seva oposició, en el benentès que només les podem abastar en allò que les diferencia.

D'acord amb els objectius d'aquest estudi, en la presentació de les dades només indico d'una manera general les zones on es troba una forma determinada, sense entrar en el detall de les poblacions concretes, tret que sigui pertinent per a algun comentari específic. Per la mateixa raó, presento les respostes de cada enunciat (vegeu-ne la referència a la nota 1) agrupades segons la grafia convencional, prescindint, en general, de les variants fonètiques que figuren en els resultats de l'ALDC o comentant-les només per sobre, llevat que siguin rellevants per al treball.

Començo la presentació amb les respostes dels possessius de primera i de segona persona del singular, continuo amb les dels de primera i de segona del plural i acabo amb les dels de tercera persona, singular i plural.

4. ELS POSSESIUS DE PRIMERA I DE SEGONA PERSONA DEL SINGULAR

4.1. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA

4.1.1. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA MASCULINA

- *men*: forma dominant i general.
- *mio*: 3 ocurr., Franja nord.
- *mir*: 1 ocurr., Capcir.

La forma *men* presenta tres graus d'obertura de la vocal; es tracta d'una variació dialectal sistemàtica que, amb petites diferències de localització, trobem també en *ten* i *sen*, i en les formes de flexió corresponents, de manera que no m'hi tornaré a referir.

reason internal to our definition of Language why this should be so; yet, if we try to imagine a system that lacks them, the results seem quite alien».

¹⁶ É. Benveniste (1992 [1966]: 251), per exemple, fa aquesta observació: «Il faut voir que la définition ordinaire des pronoms personnels comme contenant les trois termes *je, tu, il*, y abolit justement la notion de "personne". Celle-ci est propre seulement à *je/tu*, et fait défaut dans *il*».

¹⁷ É. Benveniste (1992 [1966]: 226): «Ces dénominations ne nous renseignent [...] ni sur les relations qui rassemblent les différentes personnes. Il faut donc rechercher comment chaque personne s'oppose à l'ensemble des autres et sur quel principe est fondée leur opposition, puisque nous ne pouvons les atteindre qui par ce qui les différencie».

4.1.2. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA FEMENINA

- *meva*: forma general en cat. oriental central, balear no eivissenc; ocasional en altres zones. / *meua*: forma general en català nord-oriental, eivissenc, català occidental i valencià.
- *meu*: 1 ocorr., Ripollès.
- *megua*: 1 ocorr., Matarranya.
- *mia*: 4 ocorr., Alguer i Franja nord.
- *miva*: 1 ocorr., Capcir.

La forma *meva*, com *teva* i *seva*, es realitzen amb bilabial o labiodental, d'acord amb una variació dialectal sistemàtica.

L'alternança *meva* / *meua* és també una variació dialectal sistemàtica que afecta igualment *teva* / *tenua* i *seva* / *seua*; ja no m'hi tornaré a referir.

Des del punt de vista fònic, encara cal assenyalar la diversitat de realitzacions del timbre de la vocal *-a* del femení, que és una variació sistemàtica al llarg de tot el domini, i que, per tant, afecta totes les formes femenines del possessiu amb aquesta terminació¹⁸. Com que en aquest cas es tracta d'un aspecte que pot incidir en l'oposició de gènere en determinats mots, el reprendré a propòsit dels possessius de primera i de segona persona del plural, que és on realment té transcendència morfològica.

Pel que fa a la resta de formes del femení, *megua* és una variant de *meua* amb velar antihiàtica, que té correspondència amb *tegua* per a la segona persona; *mia* és la forma que en alguerès correspon a *meu*, i en una zona reduïda de la Franja nord-occidental, a *mio*; *miva* és la forma que en capcinès correspon a *miu*.

4.2. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA SINGULAR

Comparant l'estructura de les respostes de la primera persona del singular, que acabem de veure, amb les de la resta de persones, en singular o en plural, que veurem a continuació, cal observar per endavant una diferència fonamental: a) respostes que tenen una estructura sintètica, formada només per l'adjectiu possessiu; i b) respostes que tenen una estructura més complexa en forma de sintagma preposicional introduït per la preposició *de*.

A més, en el cas concret de la segona persona, tant del singular com del plural, també cal indicar per endavant la distinció entre les formes de tractament respectuós i les de tractament més neutre o familiar.

4.2.1. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA MASCULINA

1. Tractament familiar:
 - a) formes sintètiques:
 - *teu*: forma dominant i general.
 - *tuu*: 1 ocorr., Alguer.
 - *tuiu*: 3 ocorr., Franja nord.
 - *tiu*: 1 ocorr., Capcir.
 - b) SPrep:
 - *de tu*: 1 ocorr.

¹⁸ Per a més detall sobre les realitzacions fonètiques de la vocal del femení, vegeu J. Veny 2007: 40.

2. Tractament respectuós:
- a) formes sintètiques:
- *seu*: 5 ocurr.
 - *vostre*: 1 ocurr.
- b) SPrep:
- *d'osté, d'usté, de vostè*: 7 ocurr.

4.2.2. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA FEMENINA

1. Tractament familiar:
- a) formes sintètiques:
- *teva / teua*: formes dominants.
 - *ten*: 1 ocurr., Ripollès.
 - *tegua*: 1 ocurr., Matarranya.
 - *tua*: 1 ocurr., Alguer.
 - *tuia*: 3 ocurr., Franja nord.
 - *tiva*: 1 ocurr., Capcir.
- b) SPrep:
- 0 ocurr.
2. Tractament respectuós:
- a) formes sintètiques:
- *seva*: 1 ocurr.
 - *sua*: 1 ocurr.
 - *vostra*: 1 ocurr.
- b) SPrep:
- *de vostè*: 2 ocurr.

A la vista de les respostes del possessiu de segona persona del singular, i en comparació amb les formes de la primera persona, cal comentar més a fons dos aspectes que ja he anticipat, i que, com veurem, també afecten altres persones:

1. En primer lloc, la presència de respostes amb dos tipus d'estructures. Aquest fenomen afecta totes les persones, tant del singular com del plural, llevat de la primera del singular. Unes respostes tenen una estructura sintètica, formada per un mot possessiu *-ten, seu, nostre, vostre, llur*, o equivalents-, amb la flexió corresponent. Unes altres tenen una estructura analítica en forma de SPrep introduït per *de*. Com veurem més endavant, en funció de la persona aquesta estructura preposicional pot ser força complexa. El fet que la primera persona del singular només tingui formes sintètiques i la resta de persones presentin dos tipus d'estructura té relació amb la naturalesa diferenciada de cada persona gramatical, amb l'ús dels pronoms i amb el procés de referència. Reflexionant sobre les paraules d'É. Benveniste relacionades amb la naturalesa dels pronoms i de les persones gramaticals, M. Juillard (1988: 103) aprofundia en les relacions de simetria-asimetria entre les persones:

La classification en trois personnes héritée des traditions grammaticales indienne et grecque est trop simpliste parce qu'elle impose un ordre illusoire, parce qu'elle uniformise la valeur de chaque personne et masque ses différences avec toutes les autres. Seule la mise en évidence de telles oppositions peut fonder une théorie linguistique cohérente du système de la personne. Ebaucher cette structure revient à souligner les asymétries et les lignes de fracture du paradigme.

I, comentant les definicions simètriques de *jo* i *tu* que dona É. Benveniste (1992 [1966]: 252-253) i la possibilitat d'invertir els dos termes, afegeix: «Cette polarité “Je” – “tu” n'équivaut pas à une symétrie absolue. S'il est vrai que l'un des deux termes ne se

conçoit pas sans l'autre, force est de reconnaître la prééminence de l' "ego", origine du discours» (M. Juillard 1988: 103).

Si comparem les respostes que figuren a l'*ALDC* sobre el possessiu de la primera persona del singular, que només tenen forma sintètica, amb les de segona persona, que tenen formes sintètiques i formes analítiques, tant per al tractament familiar com per al tractament respectuós, es fa evident la asimetria de les dues persones: *Això és teu* = ~ *de tu*; *Això és seu* = ~ *de vostè*; *Això és vostre* = ~ *de vos* / *Això és meu* no equival a **Això és de jo*, que es percep com a construcció no gramatical¹⁹.

2. En segon lloc comentaré una característica específica de la segona persona, tant del singular com del plural, i és la presència de formes marcades per una actitud respectuosa de cortesia social oposades a unes formes més generals que, en principi, podríem considerar neutres. A diferència d'altres llengües, el català té dos pronoms, i no un, per al tractament de cortesia, *vostè* i *vos*; les dues formes, però, tenen un ús geogràfic i social diferenciat. J. Robinson (1980: 622), en el seu estudi sobre els usos de les tres formes en català, es remunta als orígens de *tu* i de *vos* en les llengües romàniques; parla de l'aparició de *vostè* en català a partir del segle XVII, com a forma redundant respecte de *vos*; i caracteritza les formes a partir de l'oposició semàntica {± intimitat}, de manera que en català *tu* té el tret semàntic de {+ intimitat}, i *vostè* i *vos*, el de {- intimitat}. També fa un pronòstic sobre les possibilitats de les dues formes: o bé «el *vos* i el *vostè* esdevindran diferenciats des del punt de vista funcional», o bé «el *vos* o el *vostè* serà eliminat i es restablirà així l'equilibri original» (J. Robinson 1980: 623). Apunta que, a grans trets, aquesta darrera solució és la que s'ha donat a la Catalunya-Nord –on s'ha mantingut *vos*– i en valencià –on ha prevalgut *vostè*–, mentre que al Principat s'ha produït una diferència funcional, que caracteritza amb l'oposició {± urbà}²⁰. L'autor observa també una tendència, que anomena d'orientació catalanista, cap a un ús de *vos* en un registre culte de la llengua escrita. Això, segons l'autor, propicia l'aparició d'una altra oposició semàntica {± identitat catalana}, que podria acabar eliminant el *vostè*, si més no en la llengua escrita.

N. Nogué (2008), seguint P. Brown i S. C. Levinson, en l'anàlisi d'un corpus oral de característiques molt diferents del de J. Robinson, presenta el valor de *vostè* i de *vos* des de la perspectiva de les estratègies de cortesia:

El tractament de *vos*, i, actualment, sobretot el de *vostè*, constitueixen els procediments prototípics, i més incorporats a l'estructura lingüística, per preservar la imatge pública del destinatari directe. Aquestes estratègies permeten reflectir lingüísticament la distància social que es dona en una situació comunicativa determinada o la relació de poder que exerceix el destinatari directe envers l'enunciador. (N. Nogué 2008: 282)

Pel que fa als materials de l'*ALDC*, trobem representades les tres formes, però les de cortesia social tenen un nombre d'ocurrències molt inferior a les altres; és més, en totes les localitats amb una o dues respostes de respecte també figura una resposta de tractament familiar. S'ha de tenir en compte que, com que el procediment d'enquesta no contemplava especialment les implicacions sociolingüístiques, les formes de cortesia van sortir

¹⁹ J. I. Hualde (1992: 119-120) assenyalava com a no gramaticals en la segona persona usos paral·lels als que reporta l'*ALDC*: «Thus instead of *el seu fill* [...] unambiguous expressions such as *el fill d'ella* [...], *el fill de vostès* [...], etc. can be employed. This construction cannot be used with first or second possessors: **el fill de mi* [...], **el fill de tu* [...], **els llibres de nosaltres* [...], **l'oncle de vosaltres*». Cal observar, però, que el segon exemple que J. I. Hualde dona com a gramatical és una segona persona.

²⁰ De la meua experiència personal i pel fet d'haver nascut en una localitat del Vallès Occidental que es va mantenir rural fins gairebé als anys 80 del segle passat, puc corroborar que la distinció *vostè* {+ urbà} / *vos* {- urbà} encara és vigent a la zona.

pràcticament de manera espontània i, en part, gràcies a la situació fictícia creada, adreçades a l'enquestador.

En relació amb l'expressió de la possessió de la primera i segona persones del singular, cal concloure que els materials de l'ALDC reflecteixen dos tipus d'asimetria entre *jo* i *tu*:

1. Una asimetria gramatical, que es reflecteix en el fet que els pronoms de les dues persones no tenen les mateixes possibilitats de figurar en una estructura atributiva amb SPrep.

2. Una asimetria social, que es manifesta en l'existència d'un tractament diferenciat que introdueix connotacions socials –que poden ser de respecte, de ruralitat o d'identitat catalana– en la relació del *jo* cap al *tu*.

5. ELS POSSESIUS DE PRIMERA I DE SEGONA PERSONA DEL PLURAL

En la presentació de les respostes destaco algunes diferències fonètiques referides especialment al timbre de la vocal final de les formes sintètiques; són diferències que tenen transcendència morfològica i que permeten posar de relleu un aspecte de morfologia dialectal relacionat amb l'oposició entre el masculí / femení que afecta les dues persones.

5.1. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA PLURAL

5.1.1. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA MASCULINA

a) formes sintètiques:

- *nostre* [-e]: 91 ocorr., cat. occidental i valencià.
- *nostre* [-ə]: 38 ocorr., cat. nord-oriental.
- *nostro* [-o] o [-u]: 53 ocorr., cat. oriental, Alt Urgell, Cerdanya, balear, Alger i Franja nord.
- *nuestro* [-o]: 2 ocorr., Franja nord.

b) SPrep:

- *de mosatros*: 15 ocorr., valencià.
- *de noltros dos*: 1 ocorr., Son Servera (Mallorca).

Les formes *nostre* i *nostro* presenten tres graus d'obertura del timbre de la vocal tònica. Com que es tracta d'una variació dialectal sistemàtica, que trobem també en el femení *nostra* i en les respostes de la segona persona *vostre*, *vosstro*, *vostra*, no m'hi tornaré a referir.

5.1.2. POSSEÏDOR DE PRIMERA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA FEMENINA

a) formes sintètiques:

- *nostra*, amb diferents realitzacions de *-a*, excepte [e]: 88 ocorr., cat. occidental i valencià.
- *nostra* [-ə]: 79 ocorr., cat. oriental, balear; en alguerès [a].
- *nuestra* [-a]: 2 ocorr., Franja nord.

b) SPrep:

- *de mosatros*: 14 ocorr., valencià.

A diferència de la primera persona del singular, la primera del plural sí que presenta formes analítiques, cosa que té relació no només amb l'especificitat de cada persona, sinó especialment amb el nombre de posseïdors implicats en cada persona. Com assenyala É. Benveniste (1992 [1966]: 233):

...l'unicité et la subjectivité inhérentes à «je» contredisent la possibilité d'une pluralisation. S'il ne peut y avoir plusieurs «je» conçus par la «je» même qui parle, c'est que «nous» est, non pas une multiplication d'objets identiques, mais une *jonction* entre «je» et le «non-je», quel que soit le contenu de ce «non-je».

En el mateix sentit, de manera més exhaustiva i aplicant-ho a llengües de naturalesa molt diferent, D. Ingram (1978: 223 i seg.) analitza a partir de tres trets {± parlant}, {± oient}, {± l'altre} el valor semàntic i referencial de la primera persona del singular, que sempre té els trets de {+ parlant}, {− oient} {− l'altre}, i la compara amb la primera del plural, que, segons les llengües, pot combinar de maneres diferents els trets de {± oient}, {± l'altre} i donar entrada o no a una pluralitat de {+ l'altre}²¹. Tots dos lingüistes, per tant, indiquen diferències importants sobre la manera com els parlants podem entendre i processar la informació sobre les persones gramaticals. Des d'aquesta perspectiva, és important destacar la presència de la resposta *de noltros dos* de Son Servera, perquè fa evidents dues qüestions:

1. La primera confirma que la pluralitat de *nosaltres* no és una suma de *jo + jo*, sinó de *jo + no-jo*.

2. La segona és que en català, com en les llengües indoeuropees, i a diferència d'altres grups de llengües, *nosaltres* engloba qualsevol contingut de *no-jo*, és a dir, *jo + tu*, però també *jo + vosaltres*, *jo + ell (o ells)* i *jo + tu + ell*. Vol dir això que, en una llengua com el català, *nosaltres* té un contingut vague i il·limitat, de manera que en un moment concret del discurs els parlants troben necessari precisar el referent del *no-jo*, com és el cas de la resposta *de noltros dos*. L'informant ha considerat que, a diferència d'una resposta com *de noltros*, calia precisar el contingut del *no-jo*, limitant a *dos* el *noltros* i, per tant, definint-lo amb els trets {+ parlant, + oient, − l'altre}. Apunten en el mateix sentit de necessitat de precisar i limitar l'extensió del plural respostes com *tots plegats*, *tots* [toθ], *entre els dos*, *entre tots*, que van donar els informants de l'*ALDC* com a equivalent de *nosaltres* en l'enunciat 1923. *Nosaltres*, del mateix volum VIII²².

5. 2. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA PLURAL

Com en el cas de la segona persona del singular, en la segona del plural també figuren respostes diferents condicionades pel tractament, i apareixen tant amb la forma sintètica com amb l'estructura de genitiu. La diferència fonamental respecte del singular és que en plural la distinció de tractament *tu / vos* es neutralitza en la forma *vostre* o *vostra*, segons el gènere de la cosa posseïda. I, d'altra banda, el possessiu sintètic que correspon a *de vostès* és el mateix *–seu, seva–* que en singular i, en la major part del domini lingüístic, el mateix que els possessius de tercera persona, singular i plural. Aquesta coincidència de formes explica, en part, que, en el cas de l'oposició *tu / vostè*, pel fet de considerar poc representada la

²¹ D. Ingram (1978: 223): «I offer three features of person deixis [...] a. Speaker b. Hearer c. Other [...] They capture the fact that the speech act has three basic roles, the speaker, the hearer, and the one talked about. These three features formally comprise the *person deictic unit*. This is shown in [...] {± sp, ± hr, ± X}. Here X refers to Other. The plus or minus choice with each allows for person pronouns that represent combinations of roles. So, for example, we – exclusive is {+ sp, − hr, + X}. The pronoun 'P does not consist of a combination, so it would be {+ sp, − hr, − X}».

²² En aquest cas l'enquestador elicitava el pronom amb una pregunta del tipus *Això ho hem fet [...]*, assenyalant amb un gest l'informant, l'enquestador i, si n'hi havia, la resta de persones presents.

distinció de cortesia en la forma sintètica, els parlants necessitin reforçar la resposta amb una estructura introduïda per la preposició *de* (*de vosaltres / de vostès*) que, aquesta sí que, en el moment de parlar, introdueix la diferència de tractament, i també la diferència respecte de la tercera persona. En el cas de *vós*, desfer l'ambigüitat singular / plural del posseïdor que tenen *vostre* o *vostra* només seria possible oposant dues estructures del tipus: *és de vos / és de vos i de vos*.

Com ja hem vist també a propòsit de *nostre / nostra*, aquest tipus d'estructura amb SPrep que trobem com a resposta en totes les persones, llevat de la primera del singular, contribueix a identificar de manera més precisa el referent del posseïdor. En parlaré més extensament a propòsit de la tercera persona.

5.2.1. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA MASCULINA

1. Tractament familiar:

a) formes sintètiques:

- *vostre* [-e]: 89 ocorr., cat. occidental i valencià.
- *vostre* [-ə]: 41 ocorr., cat. nord-oriental.
- *vostro* [-o] o [-u]: 48 ocorr., cat. oriental, Cerdanya, Alt Urgell, balear, Alger i Franja nord.
- *vuestro* [-o]: 2 ocorr., Franja nord.

b) SPrep:

- *de vosatros*: 14 ocorr., valencià.
- *de vosatres*: 1 ocorr.
- *de voltros*: 1 ocorr.

2. Tractament respectuós:

a) formes sintètiques:

- *sev*: 1 ocorr.

b) SPrep:

- *de vostès*: 1 ocorr.

5.2.2. POSSEÏDOR DE SEGONA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA FEMENINA

1. Tractament familiar:

a) formes sintètiques:

- *vostra*, amb diferents realitzacions de *-a*, excepte [e]: 91 ocorr., cat. occidental i valencià
- *vostra* [-ə]: 79 ocorr., cat. oriental, balear; en alguerès [a].
- *vuestra* [-a]: 2 ocorr., Franja nord.

b) SPrep:

- *de vosatros*: 13 ocorr., valencià.
- *de valtres*: 1 ocorr.

2. Tractament respectuós:

a) formes sintètiques:

- *seva*: 1 ocorr.

b) SPrep:

- *de vostès*: 1 ocorr.

A propòsit de la comparació entre les dues persones del plural, vull incidir encara en dos aspectes, un de més general sobre la singularitat de cada persona i dos de caire més dialectal:

1. En primer lloc, es tracta de diferenciar el contingut del plural de segona persona respecte del de la primera. Mentre que *nosaltres* no pot ser una suma de *jo + jo + jo*, *vosaltres*, i, per tant *vostre* i *vostra*, sí que poden referir-se a una suma de *tu + tu + tu*, però també de *tu + ell* o *ells*. Per això mateix, i respecte de *tu*, la «persona estricta» com l'anomena É. Benveniste (1992 [1966]: 236), *vosaltres* continua sent una «persona amplificada» de límits imprecisos. Si apliquéssim l'anàlisi de D. Ingram, *vosaltres* del català tant es pot definir amb els trets {- parlant, + oient 2, 3..., - l'altre}, {- parlant, + oient, + l'altre}.

2. De les 61 respostes de primera i de segona persona del plural amb SPrep, 57 pertanyen a informants valencians (29 de *mosatros*, 27 de *vosatros*, 1 de *vostès*).

3. Un tercer aspecte que em sembla convenient de destacar des del punt de vista morfològic és l'oposició entre masculí i femení que reflecteix la variació fonètica de la vocal final en els possessius de les dues persones:

a. Pel que fa al masculí, en les formes equivalents a *nostre* / *vostre* convé destacar tres realitzacions fonètiques, que, a grans trets i amb poca variació d'ocurrències entre persones, corresponen a quatre àrees geogràfiques: 1) Una amb [-e] (91 / 89 ocurr.) en cat. nord-occidental, cat. occidental i valencià. 2) Una amb [-ə] (38 / 41 ocurr.) en cat. nord-oriental (rossellonès i part de les comarques gironines), amb alguna ocurr. escadussera de cat. central, que alterna amb *vostru*. 3) Una amb [-o] o [-u] (50 / 46 ocurr.) distribuïda en dues zones diferenciades: a) cat. oriental (balear, central, alguerès) i confluència de nord-oriental amb nord-occidental; b) zona de transició cap a l'aragonès.

b. Pel que fa al femení, si tenim en compte la realització fonètica de la vocal final en les formes *nostra* / *vostra* i equivalents, veiem dues àrees: 1) Una (90 / 93 ocurr.), que comprèn tot el cat. occidental i el valencià, que realitza la vocal final /a/ amb una àmplia gamma de graus de velarització o de palatalització i diferents nivells d'obertura mitjana o baixa, llevat [-e]; en aquesta àrea, per tant, es diferencien les realitzacions [-e] de la vocal /e/ del masculí de les diferents realitzacions del femení. 2) Una altra (79 / 79 ocurr.) amb [-ə], o alguna altra variant no distintiva, que comprèn tot el cat. oriental.

Quan situem sobre el mapa aquestes dades, podem diferenciar les situacions següents:

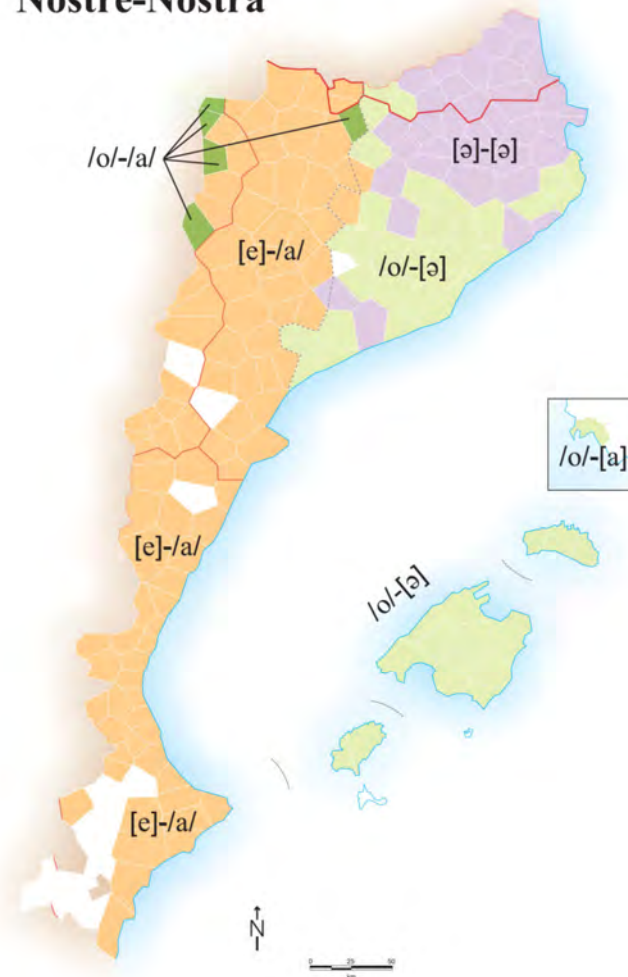
1. En principi, en català occidental i en valencià, l'oposició masculí / femení és general i es materialitza amb la diferència entre /e/ –realitzada [-e]–, i /a/ –amb una gamma àmplia de realitzacions fonètiques, excepte [-e].

2. En una part de la zona nord del català de l'Aragó i en alguns altres punts del nord-occidental, la terminació del masculí és /o/, i no /e/, de manera que es manté la diferència masculí / femení per l'oposició entre /o/ –realitzada [o] o [u]– i /a/.

3. En català nord-oriental (rossellonès i part de les comarques gironines) i alguns punts del català central, l'oposició entre el masculí /e/ i el femení /a/ queda neutralitzada per la pronunciació [-ə] de totes dues vocals.

4. En la resta del cat. oriental (central, confluència de nord-oriental amb nord-occidental, baleàric i alguerès), l'oposició es manté gràcies a la generalització de la marca del masculí amb /o/ –realitzada [o] o [u]–, en comptes de /e/, de manera que s'evita la neutralització de la diferència de gènere.

Nostre-Nostra

6. ELS POSSESIUS DE TERCERA PERSONA, SINGULAR I PLURAL

Tractem en darrer lloc l'àmbit de la tercera persona, i, per tant, passem de la correlació de subjectivitat –que oposa *jo* a *tu*– a la correlació de personalitat, que oposa *jo* i *tu* a la no-persona *ell* (É. Benveniste 1992 [1966]: 235), per bé que, com ja he indicat al començament, en la ficció de l'enquesta, els referents sempre eren persones indicades per un gest de l'enquestador.

Abans d'entrar en la presentació de totes les respostes referides a la tercera persona, sembla convenient de destacar:

1. Respecte del nombre relativament reduït de respostes amb la forma de SPrep que hem vist fins ara, trobem a continuació una important quantitat i diversitat d'estructures introduïdes per la preposició *de*.

2. La presència d'una gran quantitat de poblacions amb dues o més respostes –fins a 4–, una sintètica i les altres analítiques, com ho indica el fet que, essent 190 les localitats enquestades –i algunes sense resposta–, el nombre de respostes que trobem per a cada una de les quatre possibilitats gramaticals de la tercera persona oscil·la entre 255 i 237²³.

6.1. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA SINGULAR

6.1.1. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA MASCULINA

a) formes sintètiques:

- *seu*: 144 ocurr. (43 compartides amb una altra solució), per tot el domini.
- *siu*: 1 ocurr., Capcir.
- *sov*: 1 ocurr., Alguer
- *suio*: 1 ocurr., Franja nord.

b) SPrep:

- *d'ell* // *d'ella*: 54 ocurr.
- *d'aguell*, *d'aquell* // *d'aquella*: 32 ocurr.
- *d'aquet*: 1 ocurr.
- *d'eixa*: 1 ocurr.
- *de l'altre*, *de l'atre*, *de l'atro*: 6 ocurr.
- *d'un altre*, *d'un antre*: 3 ocurr.
- *d'aguell altre*, *d'aquell altre*, *d'aquell atre*: 3 ocurr.
- *d'aquet altre*: 1 ocurr.
- *d'aguell home*: 1 ocurr.
- *d'amb ell*: 1 ocurr.

6.1.2. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA SINGULAR I COSA POSSEÏDA FEMENINA

a) formes sintètiques:

- *seva*: 65 ocurr. / *seua*: 82 ocurr.
- *siva*: 1 ocurr., Capcir.
- *suia*: 1 ocurr., Franja nord.

b) SPrep:

- *d'el*, *d'ell* // *d'ella*, *de ella*: 49 ocurr.
- *d'aguell*, *d'aquell* // *d'aquella*: 27 ocurr.

²³ Tercera persona del singular masculí: 250 respostes, amb 2 localitats sense resposta; tercera persona del singular femení: 241 respostes, amb 6 localitats sense resposta; tercera persona del plural masculí: 255 respostes, amb 16 localitats sense resposta; tercera persona del plural femení: 237 respostes, amb 19 localitats sense resposta.

- *d'aquest, d'agüsto*: 2 ocurr.
- *d'isto*: 1 ocurr.
- *de l'altre, de l'atre, de l'atro // de l'atra*: 7 ocurr.
- *d'un altre, d'un atre*: 2 ocurr.
- *d'aquell altre*: 1 ocurr.
- *d'aquest altre*: 1 ocurr.
- *d'aquell home*: 1 ocurr.
- *d'amb elk*: 1 ocurr.

6.2. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA PLURAL

6.2.1. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA MASCULINA

- a) formes sintètiques:
- *llur, llurt*: 9 ocurr., nord-oriental.
 - *llure*: 2 ocurr., nord-oriental.
 - *llurr*: 1 ocurr., nord-oriental.
 - *seu*: 103 ocurr., per tot el domini.
- b) SPrep:
- *d'ells, d'els, d'ellus // d'elles*: 87 ocurr.
 - *d'aguells, d'aquells, d'aquels, d'aquellus*: 38 ocurr.
 - *d'aquets*: 2 ocurr.
 - *d'estos*: 1 ocurr.
 - *dels altres, dels atres*: 5 ocurr.
 - *d'aquells d'allà*: 1 ocurr.
 - *des dos // de les dos*: 2 ocurr.
 - *de tots*: 2 ocurr.
 - *de tota aquesta gent*: 1 ocurr.
 - *de Fulano (i) de Sutano*: 1 ocurr.²⁴

6.2.2. POSSEÏDOR DE TERCERA PERSONA PLURAL I COSA POSSEÏDA FEMENINA

- a) formes sintètiques:
- *llur*: 1 ocurr., nord-oriental.
 - *llura*: 11 ocurr., nord-oriental.
 - *seva*: 53 ocurr. / *seua*: 51 ocurr.
 - *seu*: 2 ocurr., Conflent, Bergadà.
- b) SPrep:
- *d'ells, d'els, d'ellus // d'elles*: 75 ocurr.
 - *d'aguells, d'aquells, d'aquels*: 32 ocurr.
 - *d'estos*: 1 ocurr.
 - *dels altres, dels atres*: 6 ocurr.
 - *d'aquells altres*: 1 ocurr.
 - *de tots*: 1 ocurr.
 - *d'aquesta gent*: 1 ocurr.
 - *d'amb ells*: 1 ocurr.
 - *de Fulano (i) de Sutano*: 1 ocurr.

²⁴ He eliminat la resposta *d'un antre*, que també figura en el mapa 1932 de l'ALDC, perquè no és adequada.

Abans d'entrar en consideracions més generals, cal destacar l'ús de *llur*, que les gramàtiques del català solen tractar com una forma poc productiva i gairebé residual:

1. A grans trets i segons els resultats de l'ALDC, en català nord-oriental —en el rossellonès i en la zona de transició cap al rossellonès— aquesta forma del plural funciona formant un sistema d'oposicions complet i diferenciat per a la tercera persona: sing. masc. *seu* o *siu* / sing. fem. *seua* o *siva* / pl. masc. *llur*, amb variants fonètiques / pl. fem. *llura*.

2. D'acord amb el procediment d'enquesta, les respostes indiquen que en aquesta zona *llur* i *llura* funcionen no només com a determinant, sinó també com a adjectiu amb valor d'atribut en una oració copulativa, com ho demostra el fet que en una mateixa localitat les respostes *llur* o equivalents alternin amb: *d'ells* (dues localitats), *d'elles* (dues localitats), *d'ellus* (set localitats), *seu* (quatre localitats). I les de *llura*, amb *d'ells* (una localitat), *d'elles* (dues localitats), *d'ellus* (quatre localitats), *seua* (dues localitats), *seua* (una localitat), *seu* (una localitat). En les gramàtiques del català, només A. Badia (1962: 223) destaca en una nota l'ús de *llur* amb el valor d'atribut²⁵.

També vull destacar uns altres casos que incideixen en la singularitat de la tercera persona. Són totes les respostes de l'alguerès i de la zona nord del català de l'Aragó:

1. En alguerès les respostes reflecteixen les oposicions següents: *meu* / *mia*, *tou* / *tua* (i *sua* en el tractament respectuós), *nostro* / *nostra*, *vostru* / *vostra*; però en la tercera persona les respostes són: sing. masc. *sou* / sing. fem. *d'el*; pl. masc. *d'ellus*, *d'ellas* / pl. fem. *d'ellus*, *d'ellas*.

2. De manera semblant, en algunes localitats de la zona nord del català de l'Aragó, i a diferència del bon rendiment de les oposicions *mio* / *mia*, *tuio* / *tuia*, *nostro* o *nuestro* / *nuestra*, *vostru* o *vuestro* / *vuestra*, l'oposició *suio* / *suia* és poc representativa, amb una sola ocurrència de cada forma i només per al singular. En canvi, si hi ha resposta, les formes equivalents a *suio* són: sing. masc. *d'ell*, *d'aquell*, *de l'altro*; pl. masc. *d'ells*; i les equivalents a *suia* són: sing. fem. *d'ella*, *d'ell*, *d'aquell*, *de l'altro*; pl. fem. *d'ells*.

De manera general, llevat del sistema d'oposicions complet del català nord-oriental, en la resta del domini lingüístic, el possessiu de tercera persona té un sistema d'oposicions deficitari perquè, tot i que distingeix el gènere de la cosa posseïda, en una part molt important del domini lingüístic no té una forma lèxica diferenciada per a indicar el nombre del posseïdor. És més, la forma lèxica *seu* i *seua*, o equivalents, també coincideixen amb les formes de cortesia de la segona persona, tant del singular com del plural. Podem afegir encara que la tercera persona, pel fet de ser l'absent de la relació entre *jo* i *tu*, és la persona de contingut vague per excel·lència. Tot això explica que la quantitat i diversitat de formes analítiques usades pels informadors de l'ALDC és una conseqüència directa d'un fet de lingüística general, com és la voluntat de referenciar amb precisió qualsevol referent, en aquest cas un o més posseïdors de tercera persona.

En el seu manual de psicologia del llenguatge, F. Valle Arroyo (1991: 106-107), a propòsit del procés de conceptualització, reporta punts de vista d'altres psicòlegs sobre la quantitat d'informació lèxica necessària per a una descripció efectiva. Una primera hipòtesi, basada en el principi de quantitat, considera que per a la persona que parla només hi ha una descripció adequada, que és la que usa, i que, per tant, no ha de donar ni més ni menys informació que la que necessita l'oient. Està demostrat, però, que, a l'hora de codificar un referent a través d'un sintagma nominal, és important el conjunt a què pertany el referent, de manera que lingüísticament es presenta la característica que el discrimina del conjunt. Altres estudis també han precisat que el parlant intenta aconseguir una expressió lingüística que descriu el referent de manera inequívoca, encara que es violi per excés el principi de

²⁵ Després d'explicar que només *llur* i les formes àtones dels possessius no es poden usar com a pronoms, afegeix en nota «no obstante, dialectalmente, en el norte del dominio lingüístico, lo hemos oído construido como pronombre: *la casa és llur* 'la casa es suya (de ellos, o de ellas)».

quantitat, de manera que, per exemple, la resposta a una pregunta pot tenir variables en funció de la finalitat que s'intueixi.

Des d'una altra perspectiva, D. D. Steinberg²⁶, parlant de la tria de la forma gramatical més adequada per a referenciar un argument, explica que depèn no només de consideracions sobre, per exemple, el nombre d'objectes a referenciar, sinó sobretot del coneixement de l'argument que el parlant pressuposa en l'oient.

A. Reboul²⁷, a propòsit de la distinció entre «referència semàntica», com a objecte determinat pel sentit lèxic, i «referència virtual», com a objecte particular a què el parlant té intenció de referir-se amb l'ús d'una expressió referencial concreta, determina que un acte de referència només serà exitós si la referència semàntica i la referència del parlant coincideixen, és a dir, són idèntiques.

A partir de les consideracions anteriors, fetes per psicòlegs i semantistes, i tornant als materials de l'ALDC, es tracta de veure: a) com una part important de la informació sobre el posseïdor es codifica a través de les estructures de genitiu; i b) que els informadors de l'atles, com els parlants en general, van intentar de desfer l'ambigüitat semàntica de les formes de possessió sintètiques recorrent a estructures complexes que trobaven més precises.

Per això, el terme de resposta analítica té especialment sentit en el cas de la tercera persona, perquè aporta de manera diferenciada informació sobre qualitats lèxiques o gramaticals del posseïdor que la forma sintètica no sempre pot donar:

1. Informació sobre el gènere, a través de formes marcades pel gènere, com *d'eixa*, *d'aguisto*, *d'isto*, *d'estos*, o bé d'oposicions masculí / femení, com: *d'ell* / *d'ella*, *d'aquell* / *d'aquella*; o bé de sintagmes nominals amb un nom masculí: *d'aquell home*.

2. Informació sobre el nombre, a través de les oposicions: *d'ell* / *d'ells*, *d'ella* / *d'elles*, *d'aquell* / *d'aquells*, *d'aquest* / *d'aquests*, *de l'altre* / *dels altres*, *d'aquell altre* / *d'aquells altres*, *d'amb ell* / *d'amb ells*.

3. Informació sobre graus de determinació del posseïdor: *de l'altre* / *d'un altre* / *d'aquell altre*.

4. Informació precisa sobre la quantitat de posseïdors: *des dos* o *de les dos*, *de tots*, *de tota aquesta gent*; *de Fulano* (i) *de Sutano*.

5. Informació sobre la situació respecte del parlant, a través de les formes del demostratiu: *d'eixa*, *d'isto*, *d'aguisto*, *d'estos*, *d'aquells altres*, *d'aquell home*, *d'aquesta gent*, *d'aquells d'allà*; o bé de les oposicions: *d'aquest* / *d'aquell*, *d'aquest altre* / *d'aquell altre*.

6. Informació per a precisar la ubicació específica d'un demostratiu: *d'aquells d'allà*.

7. Informació lèxica aportada per un nom comú o propi: *d'aquell home*; *d'aquesta gent*; *de tota aquesta gent*; *de Fulano* (i) *de Sutano*.

Al mateix temps, a partir dels exemples que acabem de veure, i també de la resta d'estructures analítiques que hem vist en els possessius d'altres persones, queda reflectit que la tipologia de la informació que es codifica incideix sobre la complexitat i la diversitat de les estructures de SN que funcionen com a terme de la preposició *de*: a) pronoms personals, com *tu*, *vostè*, *ell*; b) pronoms demostratius, com *isto*, *eixa*, *aquest*, *aquell*; c) pronoms numerals cardinals: *es dos*; d) pronoms quantificadors universals: *tots*; e) pronoms indefinits amb diferents tipus de determinació: *l'altre*, *un altre*, *aquell altre*; f) pronoms demostratius amb complement preposicional que precisa més la localització: *d'aquells d'allà*;

²⁶ «The basis according to which a speaker selects a proper name, a pronoun, or a noun with modification to represent an argument in a proposition depends not only on such a consideration as whether one or more objects is being referred to but also on what the speaker estimates the listener's knowledge on the argument to be» (D. D. Steinberg 1982: 125).

²⁷ «On pourra dire d'un acte de référence donné qu'il est couronné de succès si et seulement si la référence sémantique et la référence du locuteur coïncident, i. e. elles sont identiques» (A. Reboul 1994: 126-127).

g) noms comuns amb diferents tipus de determinació: *aquell home, aquesta gent, tota aquesta gent*; h) noms propis coordinats *Fulano* [i] *Sutano*.

7. CONCLUSIONS

Des del meu punt de vista, les dades de l'*ALDC* que he analitzat donen prou elements per confirmar aspectes sobre la possessió i els possessius assenyalats per gramàtics, per lingüistes o per psicòlegs, que són els que he intentat explicar al llarg de la meva exposició. Són, en resum, els aspectes següents.

1. Les diferències que singularitzen cada una de les formes tòniques del possessiu en català deriven de l'especificitat de cada una de les persones gramaticals respecte de la resta.

2. La coexistència pràctica de dos tipus d'estructures que permeten expressar el valor de possessió amb funció d'atribut, una de sintètica en forma d'un possessiu tònic, i una altra d'analítica en forma de SPrep introduït per *de*.

3. En l'ús pragmàtic de la llengua, la necessitat de precisar qualsevol referent d'un possessiu diferent de la primera persona del singular afavoreix una descripció en forma de SPrep, fins i tot en el cas de la segona persona del singular.

4. La quantitat i la diversitat d'estructures amb SPrep s'incrementa en funció de l'ambigüïtat que es produeix quan no hi ha distinció lèxica entre possessius de persones diferents, com: *seu = de vostè / seu = d'ell*.

5. La quantitat i la diversitat d'estructures amb SPrep també s'incrementa en funció de la manca de distinció lèxica entre possessius de nombre diferent, com: *seu = d'ell o d'ella / seu = d'ells o d'elles*.

6. En l'ús de la tercera persona, com que té un contingut més vague que les altres dues, els parlants tendeixen a usar estructures complexes perquè sovint permeten una identificació més precisa del referent.

7. De les dues maneres d'expressar la possessió que en català funcionen com a atribut, la forma sintètica dona més informació sobre característiques gramaticals de la cosa posseïda, mentre que la forma analítica en pot donar més sobre característiques socials i gramaticals del posseïdor.

8. No és suficient pensar que la diversitat de formes té relació directa amb el procés de referenciar la tercera persona i amb la necessitat d'explicitar característiques que són implícites en el *jo* i en el *tu*, i que no ho són en la tercera persona. El conjunt de les dades analitzades dona indicis que serveixen per a demostrar que els parlants tenen necessitat d'identificar de manera precisa no només el referent d'una tercera persona, de singular o de plural, sinó que també poden voler identificar amb precisió el referent de la segona persona del singular o els de la primera o de la segona del plural.

LÍDIA PONS I GRIERA

lidia.pons@ub.edu

Departament de Filologia Catalana i Lingüística

Universitat de Barcelona

BIBLIOGRAFIA

ALDC = Veny, J., Pons i Griera, L. (2016) *Atlas Lingüístic del Domini Català. Volum VIII. 16. El mar. Els vaixells. La pesca 17. Vària. 18. Morfologia no verbal*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

Anderson, S. R., Keenan, E. L. (1985) «Deixis», dins Schopen, T. ed., *Language Typology and Syntactic Description*, Cambridge, Cambridge University, vol. III, pp. 259-308.

Badia i Margarit, A. M. (1962) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Gredos, vol. I.

- Benveniste, É. (1992 [1a ed. 1966]) *Problèmes de linguistique generale*, Paris, Gallimard.
- Bosque, I. (1989) *Las categorías gramaticales. Relaciones y diferencias*, Madrid, Síntesis.
- Brucart, J. M. (1994) «Sobre una incompatibilidad entre posesivos y relativas especificativas», dins Demonte, V. ed., *Gramática del español*, México, El Colegio de México, pp. 51-86.
- Brucart, J. M. (2002) «Els determinants», dins *GCC, Vol. II. Sintaxi*, pp. 1435-1516.
- Colomina i Castanyer, J. (2002) «Paradigmes flectius de les altres classes nominals», dins *GCC, Vol. II. Sintaxi*, pp. 535-582.
- Comrie, B. (1989 [1a ed. 1981]) *Language Universals and Linguistic Typology. Syntax and Morphology*, Oxford, Basil Blackwell.
- Cristal, D. (1997) *The Cambridge Encyclopedia of Language. Second Edition*, Cambridge / New York / Melbourne, Cambridge University.
- Eguren, L. J. (1999) «Pronombres y adverbios demostrativos. Las relaciones deícticas», dins Bosque, I., Demonte, V. eds., *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa Calpe, pp. 929-972.
- Fabra, P. (1968 [1a ed. 1956]) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Teide.
- Fernández Soriano, O. (1999) «El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos», dins Bosque, I., Demonte, V. ed., *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa Calpe, pp. 1209-1273.
- Fillmore, Ch. J. (1997) *Lectures on Deixis*, Stanford, CLSI.
- GCC* = Solà, J., Lloret, M. R., Mascaró, J., Pérez Saldanya, M. (2002) *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries.
- GIEC* = Institut d'Estudis Catalans (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Ginebra, J. (2001) «Nota sobre els possessius», *Llengua Nacional* 35, pp. 21-22.
- Hockett, Ch. F. (1966 [1a ed. 1963]) «The problem of universals in Language», dins Greenberg, J. H. ed., *Universals of Language*, Massachusetts, MIT, pp. 1-29.
- Hualde, J. I. (1992) *Catalan: descriptive grammar*, London / New York, Routledge.
- Ingram, D. (1978) «Typology and universals of personal pronouns», dins Greenberg, J. H. ed., *Universals of Human Language*, vol. III, Stanford / California, Stanford University, pp. 213-247.
- Jané, A. (2001) «Els quatre tractaments del català», *Llengua Nacional* 35, pp. 33-35.
- Jespersen, O. (1975 [2a ed. en anglès 1934]) *La filosofía de la gramática*, Barcelona, Anagrama.
- Juillard, M. (1988) «Linguistique et linguistique quantitative», dins Roper, J. P. G. ed., *Computers in Literary and Linguistic Research. Proceedings of the Thirteenth International Conference & L'ordinateur et les recherches littéraires et linguistiques. Actes de la XIIIe Conférence Internationale. University of East Anglia (Norwich) 1-4 April 1986*, Paris / Genève, Champion / Slatkine, pp. 100-119.
- Junker, M. O., Martineau, F. (1987) «Les possessions inaliénables dans les constructions object», *Revue Romane* 22, pp. 194-202.
- Leonetti Jungi, M. (1990) *Los determinantes*, Madrid, Arco.
- Lunn, P. V. (1979) «Pronouns as articles: evidence from Catalan», dins Porqueras-Mayo, A., Baldwin, S., Martí-Olivella, J. ed., *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes. Actes del Primer Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, Barcelona, Abadia de Montserrat, pp. 129-137.
- Maingueneau, D., Salvador, V. (1995) *Elements de lingüística per al discurs literari*, València, Tàndem.
- Martí i Girbau, N. (2002) «El SN: Els noms», dins *GCC, Vol. II. Sintaxi*, pp. 1281-1335.
- Mascaró, J. (1986) *Morfologia*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- Nogué Serrano, N. (2008) *La dixi de persona en català*, Barcelona, Abadia de Montserrat.

- Picallo, M. C., Rigau, G. (1999) «El posesivo y las relaciones posesivas», dins Bosque, I., Demonte, V. ed., *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*, Madrid, Espasa Calpe, pp. 973-1023.
- Pons i Griera, L. (1998) «Pronoms personals i possessius en català: varietat de formes a la llengua parlada», dins Rufino, G. ed., *Atti del XXI Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza. Vol. 2: Morfologia e sintassi delle lingue romanze*, Tübingen, Max Niemeyer, pp. 679-691.
- Reboul, A. (1994) «L'anaphore pronominale: Le problème de l'attribution des référents», dins Moeschler, J., Reboul, A., Luscher, J.-M., Jayez, J., ed., *Langage et pertinence*, Nancy, Presses Universitaires de Nancy, pp. 105-173.
- Robinson, J. L. (1980) «Sociolingüística i variació semàntica: els tractaments en català», dins Bruguera, J., Massot i Muntaner, J., ed., *Actes del V Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Andorra, 1-6 d'octubre de 1979*, Barcelona, Abadia de Montserrat, pp. 620-637.
- Sancho Cremades, P. (2002) «La preposició i el sintagma preposicional», dins *GCC, Vol. II. Sintaxi*, p. 1689-1796.
- Slobin, D. I. (1974 [ed. en anglès 1971]) *Introducción a la Psicolingüística*, México, Paidós.
- Steinberg, D. D. (1982) *Psycholinguistics. Language, Mind and World*, London / New York, Longman.
- Szijj, I. (2017) «Construccions possessives amb noms de parentiu, comparació entre el català i altres llengües», dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* 71, pp. 241-251.
- Todolí, J. (2002) «Els pronoms», dins *GCC, Vol. II. Sintaxi*, pp. 1337-1433.
- Tusón, J. dir. (2000) *Diccionari de lingüística*, Barcelona, Bibliograf.
- Valle Arroyo, F. (1991) *Psicolingüística*, Madrid, Morata.
- Veny, J. (2007) *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*, vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Wunderli, P. (1990-1991) «La deixis personnelle dans les langues romanes», *Vox Romanica* 49-50, pp. 31-56.